

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY

KAAM
YAYINLARI

OLBA
XXV

(Ayrıbasım / Offprint)

MERSİN
2017

KAAM YAYINLARI
OLBA
XXV

© 2017 Mersin Üniversitesi/Türkiye

ISSN 1301 7667

Yayıncı Sertifika No: 14641

OLBA dergisi;
ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO, PROQUEST
ve

TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün (DAI) Kısaltmalar Dizini'nde 'OLBA' şeklinde yer almaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir. Makalelerdeki görüş, düşünce ve bilimsel değerlendirmelerin yasal sorumluluğu yazarlara aittir.

The articles are evaluated by referees. The legal responsibility of the ideas,
opinions and scientific evaluations are carried by the author.

OLBA dergisi, Mayıs ayında olmak üzere, yılda bir kez basılmaktadır.
Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.
Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.

It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of the Mersin University
(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını
kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.

Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published
in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the Mersin University
(Research Center for Cilician Archaeology / Journal OLBA)

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında
belirtilen formatlara uygun olduğu takdirde basılacaktır.

Articles should be written according to the formats mentioned in the following web address.

Redaktion: Yrd. Doç. Dr. Deniz Kaplan

OLBA'nın yeni sayılarında yayımlanması istenen makaleler için yazışma adresi:
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü, 33342 Mersin - TURKEY

Diğer İletişim Adresleri
Other Correspondance Addresses

Tel: 00.90.324.361 00 01 (10 Lines) 4730 / 4734

Fax: 00.90.324.361 00 46

web mail: www.kaam.mersin.edu.tr

www.olba.mersin.edu.tr

e-mail: sdurugonul@gmail.com

Baskı / Printed by

Matsis Matbaa Hizmetleri

Tevfikbey Mahallesi Dr. Ali Demir Caddesi No: 51 34290 Sefaköy / İstanbul

Tel: 0212 624 21 11 www.matbaasistemleri.com

Sertifika No: 20706

Zero Prod. Ltd.

Tel: 00.90.212.244 75 21 Fax: 00.90.244 32 09

info@zerobooksonline.com www.zerobooksonline.com/eng

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM)
YAYINLARI-XXV

MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY
(KAAM)-XXV

Editörler

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS
Deniz KAPLAN

OLBA Bilim Kurulu

Prof. Dr. Mehmet ÖZDOĞAN
Prof. Dr. Fikri KULAKOĞLU
Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Marion MEYER
Prof. Dr. Susan ROTROFF
Prof. Dr. Kutalmış GÖRKAY
Prof. Dr. İ. Hakan MERT
Prof. Dr. Eda AKYÜREK-ŞAHİN
Prof. Dr. Yelda OLCAY-UÇKAN

MERSİN
2017

*Vefat Eden Meslektaşlarımızı
Saygı ile Anıyoruz...*

Prof. Dr. Güven ARSEBÜK

Prof. Dr. Arzu ÖZTÜRK

Dr.-Ing. Martin BACHMANN

İçindekiler / Contents

K. Serdar Girginer – Murat Durukan <i>Mersin/Gülnar Akyapı Mağarası'nda Bulunan Prehistorik Mağara Resimleri</i>	1
A. Tuba Ökse <i>Yukarı Dicle Havzası'nda Akkad Dönemi'ne Tarihlenen Bir Yapı: Salat Tepe II A: 6</i>	17
Atakan Akçay <i>A Late Uruk-Early Bronze Age Transitional Period Cemetery in the Upper Tigris Region: Aşağı Salat</i>	49
Elif Ünlü <i>Tell Tayinat Yerleşiminde Geç Tunç – Erken Demir Çağı Geçiş Dönemi Seramikleri Üzerinden Amik Ovası'nda Görülen Yerel Devamlılıklar ve Doğu Akdeniz Bağlantıları</i>	91
Bülent Kızılduman <i>Kıbrıs'ta Kaleburnu-Kral Tepesi/Galinoporni-Vasili'de Dikkate Değer Bir Geç Tunç Çağı Yapısı</i>	113
Aynur Özfirat <i>Melekli-Kültepe (Iğdır) Höyüğü, Urartu Kalesi ve Columbarium: Ağrı Dağı'nın Kuzey Eteğindeki Minuahinili (Karakoyunlu) Kenti</i>	161
İbrahim Hakan Mert <i>Kap Monodendri Poseidon (Enipeus) Altarı: Bir Altar mı Yoksa Deniz Feneri mi?</i>	183
Tuna Akçay <i>Sikke Buluntuları Işığında Olba'daki Pers ve Makedon Varlığı Üzerine Düşünceler</i>	211
Hüseyin Köker <i>Komama Gümüş Sikkeleri</i>	227
Mustafa Şahin – Murat Akın <i>Nikaia'dan Musa Heykeli: Polyhymnia</i>	241

Münteha Dinç – Serra Durugönül <i>Sculptural Workshop(s) of Lydia in the Light of Sculptures from Philadelphia and Thyateira</i>	251
Hüseyin Metin <i>Hellenistic Mouldmade Bowl Moulds from Kremna</i>	271
Gonca Cankardeş-Şenol – Erkan Alkaç – Mai Abdelgawad <i>The Results of Clay Analysis of Stamped Amphora Handles of Miletus and Rhodian Peraea in Alexandria (Egypt)</i>	297
Taylan Doğan – Kahraman Yağız <i>Efes Müzesi'nde Korunan Roma Dönemine Ait Bir Grup Strigilis</i>	317
Murat Durukan <i>Yeni Veriler Işığında Mallos, Magarsos ve Antiokheia ad Pyramos Problemi</i>	345
Ahmet Mörel <i>Dağlık Kilikia Bölgesi'nde Bir Kırsal Yerleşimin Gelişimi: Çatıören Örneği</i>	381
Şener Yıldırım <i>Dating Dispute Over the Cross-in-Square Church in the Episcopal Palace in Side</i>	421

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
BİLİMSEL SÜRELİ YAYINI ‘OLBA’

Kapsam

Olba süreli yayını Mayıs ayında olmak üzere yılda bir kez basılır. Yayınlanması istenilen makalelerin en geç her yıl Kasım ayında gönderilmiş olması gerekmektedir.

1998 yılından bu yana basılan Olba; Küçükasya, Akdeniz bölgesi ve Ortadoğu’ya ilişkin orijinal sonuçlar içeren Antropoloji, Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ve Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri), Eskiçağ Tarihi, Nüvizmatik ve Erken Hıristiyanlık Arkeolojisi alanlarında yazılmış makaleleri kapsamaktadır.

Yayın İlkeleri

1. a. Makaleler, Word ortamında yazılmış olmalıdır.
  - b. Metin 10 punto; özet, dipnot, katalog ve bibliyografya 9 punto olmak üzere, Times New Roman (PC ve Macintosh) harf karakteri kullanılmalıdır.
  - c. Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
  - d. Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
2. Noktalama (tireler) işaretlerinde dikkat edilecek hususlar:
  - a. Metin içinde her cümlenin ortasındaki virgülden ve sonundaki noktadan sonra bir tab boşluk bırakılmalıdır.
  - b. Cümle içinde veya cümle sonunda yer alan dipnot numaralarının herbirisi noktalama (nokta veya virgül) işaretlerinden önce yer almalıdır.
  - c. Metin içinde yer alan “fig.” ibareleri, küçük harf ile ve parantez içinde verilmeli; fig. ibaresinin noktasından sonra bir tab boşluk bırakılmalı (fig. 3); ikiden fazla ardışık figür belirtiliyorsa iki rakam arasına boşluksuz kısa tire konulmalı (fig. 2-4). Ardışık değilse, sayılar arasına nokta ve bir tab boşluk bırakılmalıdır (fig. 2. 5).

- d. Ayrıca bibliyografya ve kısaltmalar kısmında bir yazar, iki soyadı taşıyorsa soyadları arasında boşluk bırakmaksızın kısa tire kullanılmalıdır (Dentzer-Feydy); bir makale birden fazla yazarlı ise her yazardan sonra bir boşluk, ardından uzun tire ve yine boşluktan sonra diğer yazarın soyadı gelmelidir (Hagel – Tomaschitz).
3. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha ya da resim) sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York.

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inchriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, lev. LIV-LVII.

Dipnot (kitaplar için)

Richter 1977, 162, res. 217.

Dipnot (Makaleler için)

Oppenheim 1973, 9, lev.1.

Diğer Kısaltmalar

age.	adı geçen eser
ay.	aynı yazar
vd.	ve devamı
yak.	yaklaşık
v.d.	ve diğerleri
y.dn.	yukarı dipnot
dn.	dipnot
a.dn.	aşağı dipnot
bk.	Bakınız

4. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece “fig.” kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. (Levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita ya da bir başka ifade veya kısaltma kesinlikle kullanılmamalıdır).

5. Word dökümanına gömülü olarak gönderilen figürler kullanılmamaktadır. Figürlerin mutlaka sayfada kullanılması gereken büyüklükte ve en az 300 pixel/inch çözünürlükte, photoshop tif veya jpeg formatında gönderilmesi gerekmektedir. Adobe illustrator programında çalışılmış çizimler Adobe illustrator formatında da gönderilebilir. Farklı vektörel programlarda çalışılan çizimler photoshop formatına çevrilemiyorsa pdf olarak gönderilebilir. Bu formatların dışındaki formatlarda gönderilmiş figürler kabul edilmeyecektir.
6. Figürler CD'ye yüklenmelidir ve ayrıca figür düzenlemesi örneği (layout) PDF olarak yapılarak burada yer almalıdır.
7. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
8. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
9. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla 20 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
10. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca yazılabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise en az 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet bulunmalıdır. Makalenin her iki dilde de başlığı gönderilmelidir.
11. Özeti altında, Türkçe ve İngilizce veya Almanca olmak üzere altı anahtar kelime verilmelidir.
12. Metnin word ve pdf formatlarında kaydı ile figürlerin kopyalandığı iki adet CD (biri yedek) ile birlikte bir orijinal ve bir kopya olmak üzere metin ve figür çıktısı gönderilmelidir.
13. Makale içinde kullanılan özel fontlar da CD'ye yüklenerek yollanmalıdır.

MERSIN UNIVERSITY
‘RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY’
JOURNAL ‘OLBA’

Scope

Olba is printed once a year in May. Deadline for sending papers is November of each year.

The Journal ‘Olba’, being published since 1998 by the ‘Research Center of Cilician Archeology’ of the Mersin University (Turkey), includes original studies done on antropology, prehistory, protohistory, classical archaeology, classical philology (and ancient languages and cultures), ancient history, numismatics and early christian archeology of Asia Minor, the Mediterranean region and the Near East.

Publishing Principles

1. a. Articles should be written in Word programs.
  - b. The text should be written in 10 puntos; the abstract, footnotes, catalogue and bibliography in 9 puntos ‘Times New Roman’ (for PC and for Macintosh).
  - c. Footnotes should take place at the bottom of the page in continous numbering.
  - d. Titles within the article should be written in small letters and be marked as bold. Other choises (big letters, underline or italic) should not be used.
2. Punctuation (hyphen) Marks:
  - a. One space should be given after the comma in the sentence and after the dot at the end of the sentence.
  - b. The footnote numbering within the sentence in the text, should take place before the comma in the sentence or before the dot at the end of the sentence.
  - c. The indication fig.:
    - * It should be set in brackets and one space should be given after the dot (fig. 3);

* If many figures in sequence are to be indicated, a short hyphen without space between the beginning and last numbers should be placed (fig. 2-4); if these are not in sequence, a dot and space should be given between the numbers (fig. 2. 5).

- d) In the bibliography and abbreviations, if the author has two family names, a short hyphen without leaving space should be used (Dentzer-Feydy); if the article is written by two or more authors, after each author a space, a long hyphen and again a space should be left before the family name of the next author (Hagel – Tomaschitz).
3. The ‘Bibliography’ and ‘Abbreviations’ should take part at the end of the article. The ‘Abbreviations’ used in the footnotes should be explained in the ‘Bibliography’ part. The bibliography used in the footnotes should take place as abbreviations and the following order within the abbreviations should be kept: Name of writer, year of publishment, page (and if used, number of the illustration). This rule should be applied even if a publishment is used only once.

Bibliography (for books):

Richter 1977   Richter, G., Greek Art, NewYork.

Bibliography (for articles):

Corsten 1995   Corsten, Th., “Inschriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, pl. LIV-LVII.

Footnotes (for books):

Richter 1977, 162, fig. 217.

Footnotes (for articles):

Oppenheim 1973, 9, pl.1.

Miscellaneous Abbreviations:

op. cit.	in the work already cited
idem	an auther that has just been mentioned
ff	following pages
et al.	and others
n.	footnote
see	see
infra	see below
supra	see above

4. For all photographs, drawings and maps only the abbreviation 'fig.' should be used in continuous numbering (remarks such as Plate, Picture, Drawing, Map or any other word or abbreviation should not be used).
5. Figures, embedded in Word documents can not be used. Figures have to be in the length in which they will be used in the page, being at least 300 pixel/ inch, in photoshop tif or jpeg format. Drawings in adobe illustrator can be sent in this format. Drawings in other vectoral programs can be sent in pdf if they can't be converted to photoshop. Figures sent in other formats will not be accepted.
6. Figures should be loaded to a CD and a layout of them as PDF should also be undertaken.
7. Photographs, drawings or maps taken from other publications are in the responsibility of the writers; so the sources have to be mentioned.
8. A list of figures should take part at the end of the article.
9. The text should be within the remarked formats not more than 20 pages, the drawing and photographs 10 in number.
10. Papers may be written in Turkish, English or German. Papers written in Turkish must include an abstract of 500 words in Turkish and English or German. It will be appreciated if papers written in English or German would include a summary of 500 words in Turkish and in English or German. The title of the article should be sent in two languages.
11. Six keywords should be remarked, following the abstract in Turkish and English or German.
12. The text in word and pdf formats as well as the figures should be loaded in two different CD's; furthermore should be sent, twice the printed version of the text and figures.
13. Special fonts should be loaded to the CD.

KOMAMA GÜMÜŞ SİKKELERİ

Hüseyin KÖKER*

ABSTRACT

Silver Coins of Komama

This paper deals with small fraction silver coins issued in the Late Hellenistic period by Komama in Pisidia. All of these coins were produced only from one pair of die. The obverse bears the diademed head of Artemis with the letter of K in left and the reverse reflects a long torch with the legend of KOMA/MEΩN. The limited production of it brings to mind that they may have been minted from precious metals that support bronze coins in the circulation only once for a specific purpose rather than for the need of money. When silver coins of Komama are compared with the silver coins of the Lykian League Period IV Serie 7 and the Stratonikeia Group 4, it can be seen that they fit the same weight standards and that they all bear legends or letters on the obverse. This practice, which began to appear in the 1st century BC on the silver coins of the poleis in Asia Minor, is a clear indication of the Roman influence in coin designs. The weights of 22 known specimens indicate that they were issued as hemidrachm, which is equal to Roman unit *quinarius*. The reign of King Amyntas (39-25 BC) is suggested for dating the hemidrachm series of Komama.

Keywords: Pisidia, Komama, Hemidrachm

ÖZET

Bu makalenin konusunu, Pisidia kentlerinden birisi olan Komama'nın Geç Hellenistik Dönem'de darp ettirdiği küçük birimli gümüş sikkeler oluşturmaktadır. Ön yüzünde diademli Artemis başı ile başın arkasında K harfi ve arka yüzünde uzun meşale ile KOMA/MEΩN lejantını taşıyan bu sikkeler, birer ön ve arka yüz kalıbından tek bir emisyon olarak üretilmiştir. Bu nedenle, sınırlı sayıdaki üretimleri bunların tedavülde olan bronz sikkeleri destekleyecek değerli metalden para ihtiyacını karşılamaktan ziyade, bir kereye mahsus ve özel bir amaç nedeniyle basılmış olabileceklerini düşündürmektedir. Komama'nın bu gümüş serisi ile Lykia Birlik Periyot IV Seri 7 ve Stratonikeia Grup 4 gümüş serileri aynı ağırlık standardında basılmışlardır. Bu serilerin ön yüzlerinde yer alan harf ya da lejantlar da, MÖ 1. yüzyılda Asia Minor kentlerinin sikkelerinde görülmeye başlanan Roma etkisi olarak karşımıza çıkmaktadır. 22 adet örneği olan Komama'nın bu gümüş serisinin, ağırlıkları göz önüne alındığında *hemidrahmi* biriminde basıldıkları anlaşılmaktadır. Roma *quinariusu* ile aynı ağırlıkta

* Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Köker, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Doğu Yerleşkesi, Isparta. E-posta: huseyinkoker@gmail.com

olup, mali hesaplarda kolaylık sağlamak açısından bu birim seçilmiş olmalıdır. Komama gümüş serisinin tarihi için ise Amyntas Dönemi (MÖ 39-25) uygun görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Pisidia, Komama, Hemidrahmi

Pisidia Bölgesi'nde otonom gümüş sikke darbu yapan birkaç kentten birisi olan Komama, Geç Hellenistik dönemde tek bir seriden oluşan küçük birimli gümüş sikkeler darp ettirmiştir. Ön yüzünde sağa dönük diademli Artemis başı ve sol boşlukta, K harfi ile arka yüzünde uzun meşale ve KOMA/MEΩN lejantını taşıyan bu serinin bilinen 22 örneği bulunmaktadır. Bunlardan 3 adedi müze veya özel koleksiyonlarda yer almaktadır: ANS (American Numismatic Society-New York = Kat. No. 4), M. Aktaş Koleksiyonu (Aktaş 83 = Burdur Müzesi, Kat. No. 12) ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri¹ (Kat. No. 22) koleksiyonları. Geriye kalan 19 adedi ise yurt dışında faaliyet gösteren müzayede şirketlerinin satış kataloglarından alınmıştır. Aulock'un 1970 tarihli çalışmasında yer alan gümüş sikke (ANS örneği) ile İstanbul örneğinin buluntu yeri hakkında ne yazık ki herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Bununla birlikte, M. Aktaş koleksiyonunda yer alan ve Burdur Müzesi'nde korunan diğer örnek, Burdur'un Bucak ilçesinde bir köylüden satın alınmıştır.²

Sadece bir ön ve bir arka yüz kalıbı kullanılarak üretilen bu sikkelerin kalıp yönleri, saat aksına göre 12 olarak ayarlanmış görünmektedir. Sikkelerin ön yüzleri incelendiğinde; 1-15 numaralı (Fig. 1-15) sikkelerde K'nın kollarının uç kısımlarında hafif bir kalınlaşma ve K'nın üst kolunun saçın kuyruk kısmıyla hafifçe temas ettiği görülmektedir. Buna karşılık 16-21³ numaralı (Fig. 16-21) diğer örneklerde ise K harfinin kollarının uç kısımlarının belirgin olarak topak biçiminde olduğu ve harfin Artemis'in başıyla kesiştiği yerde, yani saçın geriye doğru kıvrılan kuyruk kısmında, K'nın üst kolunun ucunun belirgin bir şekilde saç kıvrımı ile birleştiği görülmektedir. Bu durum dışında ön yüz kalıplarında herhangi bir farklılık göze çarpmamaktadır. Dolayısıyla, K harfindeki bu değişim kalıbın sikke basımı esnasında ya da yeniden kullanıldığı ikinci bir basım esnasında tamir gördüğüne işaret etmektedir.

Pisidia Bölgesi'nde oldukça yaygın bir külte sahip olan Artemis, burada pek çok farklı epithetonla tapınım görmüştür.⁴ Komama da dahil bölgedeki pek çok

¹ Bu örnek, İstanbul Arkeoloji Müzeleri, İslam Eserleri Müzesi'ne devredilmiş, kayıtlı bir özel koleksiyona aittir. Bu örneğe ulaşmak ne yazık ki mümkün olmamıştır. Bu örneğin varlığından beni haberdar eden İstanbul Arkeoloji Müzeleri sikke kabinesi sorumlularından sayın Sedat Öztöpaş'a teşekkür ederim.

² Koleksiyonerin müze yetkililerine verdiği bilgiler ışığında, aynı köylüde bu seriden birkaç tane daha sikke olduğunu bilmekteyiz.

³ Kat. No. 22'deki İstanbul Arkeoloji Müzeleri örneğinin fotoğrafına ulaşamadığı için bu kalıp değerlendirilmesine dahil edilememiştir.

⁴ Pisidia Bölgesi'ndeki Artemis tapınımı ile ilgili geniş bilgi için bk. Karayaka 2007, 91-106.

kent Geç Hellenistik ve özellikle Roma dönemlerinde darp ettirdikleri sikkeler üzerinde sıklıkla tanrıçanın betimine yer vermişlerdir. Geç Hellenistik bronz sikkelerin ön yüzlerindeki tanrıça başı defne çelenkli ya da stephaneli olduğu halde ve ekseriyetle omzunda sadak ve yayıyla betimlenmiştir.⁵ Arka yüzlerde ise Ariassos'ta kartal⁶; Kremna'da aslan protomu⁷ ve kanatlı şimşek demeti⁸; Isinda'da buğday başağı⁹ ve miğfer¹⁰; Keraeitai'da yay ile ok¹¹ ve güzr¹²; Parlais'te bir dümencinin olduğu iki kürekli gemi¹³; ve Termessos'ta Zebu¹⁴ betimleri yer almaktadır. Selge'nin MÖ 2.-1. yüzyıllarda darp ettirdiği ve ön yüzünde Herakles başı yer alan gümüş serilerin arka yüzünde Artemis elinde uzun meşalesiyle sağa doğru yürürken betimlenmiştir.¹⁵

Komama'nın gümüş serisinin ön yüzündeki Artemis başının diademli olması ve tanrıçanın atribüleri olan sadak ve yayın da kullanılmaması bakımından bu betim, yukarıda bahsi edilen ön yüz betimlerden farklılık göstermektedir. Serinin arka yüzündeki yanan meşale, tanrıçanın hem avcı özelliğini hem de ışık ile olan yakın ilişkisini gösteren bir semboldür.¹⁶ Bu sembolü, Komama dışında, yukarıda bahsi edildiği üzere, yalnızca Selge kenti sikkelerinde kullanılmıştır; burada tanrıça uzun meşale taşımaktadır. Tanrıça, Komama'nın gümüş serisinden başka, kentten Geç Hellenistik Dönem'de darp ettirdiği ve tek örneği bilinen bronz sikkesinde de karşımıza çıkmakta, ancak kentten Roma İmparatorluk Dönemi koloni sikkelerinde rastlanmamaktadır.¹⁷ Sözü edilen bronz sikkenin ön yüzünde, omzunda sadak ve yayıyla sağa döntük ve defne çelenkli Artemis başı ve arka yüzünde,

⁵ Sikkelerinde Artemis betimi kullanan Pisidia kentlerine toplu bir bakış için bk. Karayaka 2007, 103-104 Tablo 13.

⁶ SNG Turkey 6, 59-67.

⁷ SNG Turkey 6, 640-659.

⁸ SNG Turkey 6, 764-767.

⁹ SNG Turkey 6, 1094; 1101-1102.

¹⁰ SNG Turkey 6, 1116-1119.

¹¹ SNG Turkey 6, 1262-1269.

¹² SNG Turkey 6, 1270-1296.

¹³ SNG PFPs. Pisidien, 292.

¹⁴ SNG France 3, 2101-2105.

¹⁵ SNG France 3, 1960-1962.

¹⁶ Avcı Artemis, geceleri de avlandığı için meşale taşımakta ve bu nedenle *Amphipyros* ve *Pyrphoros* yani "meşale taşıyan" olarak adlandırılmaktadır (Sophokles, Trakh., 213; Sophokles, Oid. Tyr. 207). Euripides, tanrıçadan "ışıklı meşalesini gece sallayan tanrıça" olarak söz eder (Euripides, Iphig. Aul. 1570). Ancak, bu meşalelerin tanrıçanın avcı özelliğinden ziyade kardeşi Apollon gibi tanrısal ışık ile olan ilişkisinden kaynaklandığı ve bundan dolayı *Selasphoros* ya da *Phosphoros* yani "ışık taşıyan/getiren/veren" olarak da adlandırılmaktadır (Çelgin 1986, 23, 25-26). Artemis ve meşale betimleri ile ilgili olarak bk. Kahil 1984, 655-660 no. 417-513; 480-486 no. 417-513.

¹⁷ Geç Hellenistik Dönem bronz sikke için bk. Köker 2013a, 219 Kat. No. 778. Roma Dönemi koloni sikkeleri için bk. Köker 2013a, 220-238.

labrys ve iki yanında K ve O harfleri yer almaktadır.¹⁸ Ayrıca, Kral Amyntas döneminde (MÖ 36-25), kralın adına darp edilen bronz sikkelerde de Artemis betimine yer verilmiştir. Bu serinin ön yüzünde ok ve yayıyla, stephaneli ve sağa dönük Artemis başı, arka yüzünde sağa dönük geyik ile ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΜΥΝΤΟΥ lejantı ya da kralın monogramı yer almaktadır.¹⁹

Aulock'un çalışmasının ardından uzunca bir süre, yaklaşık 30 yıl kadar, bu gümüş seri ile ilgili başka bir örneğe rastlanmamıştır. 2000li yıllarda Avrupa menşeli müzayede şirketlerinin satış kataloglarında, 2013 yılında İstanbul'da bir özel koleksiyonda ve 2014 yılında da Burdur'daki bir özel koleksiyonda ortaya çıkmıştır. Aulock, Aktaş ve İstanbul örnekleri yüksek kondisyona sahiptirler; geri kalan sikkelerin, bir kısmı çok fazla zarar görmemiş olmakla birlikte, olasılıkla bir yangına maruz kalmaları sebebiyle yüzeylerinde kabarıklıklar, patlamalar, şişmeler ve kararmalar meydana gelmiştir. Bu haliyle bu grubun, ki bunların 7 adedi aynı müzayede şirketi tarafından satışa sunulmuştur, belki küçük bir defineyi teşkil ettiği düşünülebilir.

H. von Aulock bu gümüş seri için ne tarihsel ne de birimine yönelik bir değerlendirilmede bulunmadan MÖ 1. yüzyıl tarihini önermiştir.²⁰ Katalogda yer alan sikkelerin neredeyse tamamını içeren müzayede satış kataloglarında da yine Aulock'un tarihlendirmesi esas alınmış olmakla birlikte, bunların birimi hemidrahmi ya da triobol olarak belirtilmiştir.

Ağırlık frekans grafiğinde görüldüğü gibi, Komama'nın gümüş sikkeleri 1.51g ile 2.15g arasında değişen ağırlıklara sahiptir. 1.70g-1.90g aralığı bunların yoğun olarak temsil edildiği ağırlığı oluştururken, ortalama ağırlıklarının da 1.79g olduğu görülmektedir. Bu ağırlık bize, Komama gümüş serisinin birimi ve tarihlendirilmesi için önemli bir veri sunmaktadır. Bu noktada, Lykia Birlik (Periyot IV, Seri 1-6) ve Karia'daki Stratonikeia kentinin darp ettiği aynı ağırlık standardındaki gümüş serileri birlikte değerlendirmek yerinde olacaktır. Böylelikle, sözü edilen grupların *hemidrahmi* mi yoksa *quinarius* olarak mı adlandırılacağı ve Roma ağırlık sistemindeki gümüş sikkelerin (*denarius*, *quinarius*) Anadolu'daki dolaşımına ilişkin güncel bir tartışma konusu da Türk okuyucusunun dikkatine sunulmuş olacaktır.

H. Troxell Lykia Birlik sikkelerini ayrıntılı bir şekilde incelediği çalışmasında, ortalama ağırlıkları 1.80g olan Periyot IV, Seri 1-6 *hemidrahmi*lerinin, MÖ 48-23 yılları arasına tarihlenen Roma *quinarius*larıyla aynı ağırlıkta olduklarını belirtmektedir.²¹ Bununla birlikte söz konusu sikkelerin, Mithradates Savaşları'nın

¹⁸ Artemis ile labrys ilişkisi için bk. Köker 2013a, 63.

¹⁹ BMC Galatia, 14-15; RPC I, 3503; Erol 2009, 21-32 ve 48.

²⁰ Aulock 1970, 1.

²¹ Troxell 1983, 111.

ardından Roma'ya verilen vergiler nedeniyle, hem Roma hem de vergi vermekle yükümlü olan kentlerin mali hesaplamalarında kolaylık sağlaması açısından, Roma ağırlık sistemiyle uyumlu olarak üretildiğini ve fakat bunların *denarius* ve *quinarius* değil *drahmi* ve *hemidrahmi* olarak adlandırıldığını ancak ilk ikisi gibi tedavül edildiğini; ayrıca bu sikkelerin Roma'ya gönderilen vergiler değil Roma'nın askeri faaliyetlerine bir katkı olduğunu vurgulamaktadır.²²

Troxell'in bu görüşüne karşılık, A. R. Meadows, Lykia Birlik Seri 1-6 *drahmi*lerinin 1.8g değil 2.1g ağırlığında darp edildiğini ve bu ağırlığın MÖ 90 yılında üretilen Roma *quinarius*'u ile eş değer olduğunu söylemekle birlikte, define kanıtları ve biçem açısından da bu grubun MÖ 88-40 yılları arasında bir tarihe; öncüllerinden daha düşük bir ağırlıkta darp edilen Seri 7'nin ise, ağırlığı düşürülen Roma *quinarius*'a göre, ki 1.8g ağırlığındadır, düzenlendiğini belirterek bunları İç Savaş yıllarına, yani MÖ 40 ya da sonrasına tarihlenmesi gerektiğini belirtmektedir.²³

Meadows Stratonikeia'nın Hellenistik Dönem gümüş ve bronz sikkelerini incelediği çalışmasında, Grup 3 *drahm*ilerinin, 2.0-2.1g ağırlığındaki Roma *quinarius*larına eşit olan Lykia Birlik *quinarius*ları (Troxell Periyot IV, Seri 1-6) gibi darp edildiklerini²⁴; Grup 4 *drahm*ilerinin ise, önceki grup *drahm*ilerden daha düşük ağırlıkta, yine düşük ağırlıktaki Lykia Birlik *quinarius*ları (Troxell Periyot IV, Seri 7) ile aynı, yani 1.8g ağırlığında, darp edildiklerini ve bu serinin ön yüzünde yer alan lejantin sikkelerdeki açık bir Roma etkisi olduğunu belirtmektedir.²⁵ Sonuç olarak da, Lykia Birlik Periyot IV, Seri1-6 *hemidrahmi*leri ile Stratonikeia'nın sözü edilen *drahm*ilerinin, ki bunları ve Lykia Birlik *hemidrahmi*lerini *quinarius* olarak adlandırmaktadır, çağdaş olduğunu ve Mithradates Savaşları sırasında Roma'nın yanında yer alan Stratonikeia'nın Roma ağırlık sistemine göre ayarlanmış gümüş sikkelerin (*quinarius*ların) ortaya çıktığı tarih olarak da savaşların cereyan ettiği MÖ 80'li yılları önermektedir.²⁶

Meadows ayrıca, Lykia Birlik Periyot IV Seri 7 ve Stratonikeia Grup 4 gümüş serilerinin ağırlıkları dışında bir başka ortak özelliğinin de, ön yüzlerinde yer alan Grekçe lejant ya da harfler olduğunu, bunun Eski Yunan sikkelerinde oldukça nadir bir uygulama olmakla birlikte, esas olarak Roma Cumhuriyet *denarius*larında yaygın bir uygulama olduğunu vurgulamakta ve bunun, sikke tasarımındaki Roma etkisinin açık bir göstergesi olarak Anadolu'da MÖ 1. yüzyılda yaygınlaşmaya başladığını belirtmektedir.²⁷

²² Troxell 1983, 115-123.

²³ Meadows 2002, 127-130; Ashton – Meadows 2008, 113 vd.

²⁴ Meadows 2002, 109.

²⁵ Meadows 2002, 110.

²⁶ Meadows 2002, 130.

²⁷ Meadows 2002, 110.

Ancak bazı araştırmacılar Meadows'un *quinarius* önerisine karşı çıkmaktadır. M. C. Marcellesi, bu birimin Akdeniz'in doğusunda dolaşımda olmadığını ileri sürmektedir.²⁸ F. de Callataÿ da, Asia Minor'da *denarius* ve *quinarius*ların Augustus'tan evvel dolaşımda olmadığını (bunun için delillerin yetersiz olduğunu belirterek); dolaşımda olan temel birimin *kistophor*; ve bunlar ile diğer gümüş serilerinin, Roma etkisi gösterse de (brockage, ön yüzlerdeki lejant ya da harfler, nokta biçiminde bitimi olmayan harfler gibi), Roma otoritesi tarafından da kullanılan (ve dahi basımına müdahale edilen) kent (*civic*) sikkeleri olduğunu, bu nedenle de bunlara Roma sikkeleri denemeyeceğini ekleyerek belirtmektedir.²⁹

Yeri gelmişken, Anadolu'da ele geçen ve son yıllarda yapılan araştırmalarla sayıları artan Roma Cumhuriyet *denarius* buluntularından da kısaca bahsetmek yerinde olacaktır. Genel olarak MÖ 2.-1. yüzyıllara tarihlenen bu buluntuları Halikarnassos definesi³⁰, Aizanoi³¹, Arykanda³², Zindan Mağarası (Timbryada)³³, Tokul Köyü Kilise kurtarma kazıları (Kütahya)³⁴, Oluz Höyük (Amasya)³⁵ ve Kurul Kalesi (Ordu)³⁶ kazıları, Amasya³⁷ ve Sinop³⁸ müzelerindeki örnekler ile Antiokheia ad Orontem'de³⁹ ele geçen örnekler oluşturmaktadır. Sayıları 100'ü aşmayan bu örnekler *denarius*ların Anadolu'da net bir dolaşımının olduğunu iddia etmek için yeterli gözükmemektedir.⁴⁰ Bununla birlikte, İç Savaş döneminde,

²⁸ Marcellesi 2007, 86-87.

²⁹ Callataÿ 2011, 64, 77-78.

³⁰ Overbeck 1978, 164-173. Bu define içerisinde MÖ 90-41 yılları arasına tarihlenen 62 adet Roma Cumhuriyet denariusu, 35 adet kistophor ve 1 adet Kıbyra otonom drahmisi yer almaktadır.

³¹ Köker 2013b, 141 no. 22-23. 2012 kazı sezonunda ele geçen bu sikkeler MÖ 65 ve MÖ 45 yıllarına tarihlenmektedir.

³² Tek 2002, 330 991. Ele geçen tek örnek MÖ 82 yılına tarihlenmektedir.

³³ Ele geçen bu örnek MÖ 56 yılına tarihlenmektedir. Bu örneğin varlığından beni haberdar eden Isparta Arkeoloji Müzesi sikke departmanı sorumlusu ve aynı zamanda Süleyman Demirel Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü'nde "Zindan Mağarası Kazıları Sikke Buluntuları" başlıklı yüksek lisans tezini hazırlamakta olan sayın Seher Hoşgör'e teşekkür ederim.

³⁴ Türktüzün v.d. 2014, 56. Ele geçen tek örnek MÖ 62 yılına tarihlenmektedir.

³⁵ Öztürk 2017, Kat. No. 16-18. Ele geçen üç örnek sırasıyla MÖ 135, MÖ 88 ve MÖ 80 yıllarına tarihlenmektedir.

³⁶ Ele geçen tek örnek MÖ 115/114 yılına tarihlenmektedir. Bu örneğin varlığından beni haberdar eden, kazı heyeti üyesi ve aynı zamanda Gazi Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nde "Kurul Kalesi Kazısı Sikke Buluntuları" başlıklı yüksek lisans tezini hazırlamakta olan Salih Akgönül'e ve bu örnekten çalışmamda bahsetmem için izin veren Kurul Kalesi Kazı başkanı sayın Süleyman Yücel Şenyurt'a teşekkür ederim.

³⁷ Ireland 2000, 53 no. 2080-2085. Buradaki 5 örnekten biri MÖ 147, bir diğeri MÖ 90 ve geriye kalanı da MÖ 40'lı yıllara tarihlenmektedir.

³⁸ Casey 2010, 45 no. 470-471. Buradaki iki örnek MÖ 44 ve 32-31 yıllarına tarihlenmektedir.

³⁹ Waage 1952, 93. Antik sahte olan bu üç örnek MÖ 170 ve MÖ 90 yıllarına tarihlendirilmiştir.

⁴⁰ Roma Cumhuriyet denariuslarının Anadolu'daki dolaşımı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Tek 2017.

Brutus⁴¹ ve M. Antonius'un⁴² bazı *denarius* serilerinin asker maaşları ve ordu/donanma masrafları için Anadolu'da darp edildikleri bilinmektedir. Ancak bunlar da, belirtildiği gibi, dolaşım için değil askeri faaliyetleri finanse etmek için basılmışlardır.

Diğer yandan Roma Cumhuriyet döneminde Asia Eyaleti'nde basılan *Kistophoroslar* üç *denarius*'a; keza altı *quinarius*'a eşittir. Bu durumda, Roma'nın idaresi altında hizmet veren ve yerel amaçlı *Kistophoroslar*a alt birimler oluşturabilecek ve *quinarius*'a tekabül edebilecek daha yerel amaçlı (Komama'nınkiler gibi) kısıtlı bazı yerel sikke darplarının var olma ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır.

Sonuç olarak, Komama'nın gümüş sikkelerinin, Lykia Birlik Periyot IV Seri 7 ve Stratonikeia Grup 4 gümüşleriyle (*hemidrahmleri*) aynı ağırlık standardında basıldıkları görülmektedir. Kentin, Lykia gibi çok yakınındaki bir bölgede kullanımda olan bir ağırlık sistemini seçmesi, bölgede de tanınır⁴³ olan bu sikkelerden etkilenmiş olması gayet anlaşılır bir durumdur. Roma *denarius* ve *quinarius*larıyla benzer/örtüşen ağırlıklarda basılmış olan Komama ve sözü edilen Lykia Birlik ve Stratonikeia gümüş serilerinin (*drahmi* ve *hemidrahmlerinin*) de Roma gümüş birimleri gibi, yani *denarius* ve *quinarius*, olarak adlandırılmasını gerektirmez. Bunların ön yüzlerinde yer alan lejant ya da harflerin Roma etkisi göstermesi dönemin bir özelliği olarak okunmalı; ağırlıklarındaki bu benzerlik de, kentlerin Roma ile olan mali hesaplarının daha kolay bir şekilde halledilebilmesi yönünde bir uygulamayı tercih ettiklerinin bir göstergesi olarak yorumlanmalıdır. Bununla birlikte, Komama'nın bu serisinin birer ön ve arka yüz kalıbından üretildiği anlaşılmalı birlikte, ön yüz kalıbının tamir gördüğü anlaşılmaktadır. Oldukça az miktarda üretilmiş olduğu açık olan bu sikkeler, piyasadaki değerli metalden para ihtiyacını karşılamaktan ziyade, bir kereye mahsus ve özel bir amaç için basılmış olmalıydılar. Sikke basımı dini festivaller ve oyunlar gibi özel durumlarda yapılabildiği gibi, değerli metalden yapılan üretimler daha çok savaş durumlarında karşımıza çıkmaktadır.⁴⁴ Dolayısıyla, Komama gümüşlerinin basım tarihi için Amyntas'ın Pisidia Kralı⁴⁵ olduğu MÖ 39 yılı ile bundan üç yıl sonra, yani MÖ 36'da, Galatia Kralı⁴⁶ olduğu ve öldüğü MÖ 25 yılları önerilebilir. Bu

⁴¹ Tek 2009, 69.

⁴² Crawford 2008, 739-744.

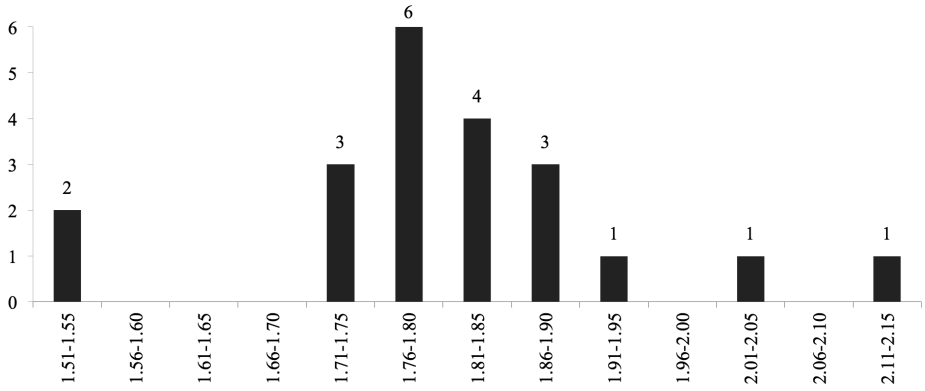
⁴³ Burdur Müzesi koleksiyonunda yer alan (yaklaşık 50 adet) ve buluntu yerleri bilinmeyen Lykia Birlik sikkelerinin, yerel sikke toplayıcıları tarafından müzelere getirildiği bilgisi dahilinde, bu sikkelerin Pisidia'da tanınır olduğunu söylemek mümkündür.

⁴⁴ Callatay 2011.

⁴⁵ Appianus, V. VIII. 75; Özsaıt 1985, 81; Mitchell 1993, 152.

⁴⁶ Cassius Dio, XLIX. 32. 3; Plutarkhos, LXI. 3; Strabon, XII. VI. 4-5; Magie 1950, 434; Özsaıt 1985, 81; Mitchell 1993, 152.

tarih, aynı özellik ve ağırlık sistemini taşıyan Lykia Birlik Periyot IV Seri 7 ve Stratonikeia Grup 4 gümüşleri için önerilen tarihlerle de uyumludur. Amyntas'ın bölgeyi kontrol altına almak için yürüttüğü askeri faaliyetler düşünüldüğünde⁴⁷, Komama'nın gümüş sikkelerinin krala ödenen vergi ya da askeri gereklilikler nedeniyle üretilmiş olduğu düşünülebilir. Bu dönemde, Amyntas'ın askeri faaliyetleriyle alakalı olarak üretildiği düşünülen, bir başka Pisidia kenti Sagalassos'un *didrahmi* ve *drahmi*⁴⁸ birimli sikkeleriyle birlikte değerlendirildiğinde (ki bunlara Kremna ve Keraeitai kentlerinin ortak bastırdıkları gümüş sikkeleri⁴⁹ de eklemek gerekmektedir), bu tarihi context Komama gümüşleri için de uygun görünmektedir.

Grafik: Komama gümüş sikkelerinin ağırlık dağılım grafiği.

⁴⁷ Amyntas'ın Pisidia'da Kremna kentini konumundan dolayı başkent yaptığı ve burada bronz sikke bastığı bilinmektedir (Strabon, XII. 6. 4; Özsait 1985, 82; Arslan 2000, 171; Erol 2009a, 147-155; 2009b, 81-83). Kralın Pisidia ve çevresini kontrol altına alması ve hatta egemenlik alanının Pamphylia'ya kadar uzanması dolayısıyla, Kremna'ya uzak olmayan bir mesafede konumlanan Komama da kralın toprakları içerisinde yer almış olmalıdır.

⁴⁸ Heesch-Stroobants 2015, 13-30.

⁴⁹ Aulock 1979, 106 no. 887-891; SNG France 3, 1470.

Katalog

Öy. : Artemis başı sağa dönük., diademli; solda, K; nokta bordür.

Ay. : Uzun meşale; KOMA/MEΩN

1.	FAC 32489	13 mm	2.14 g	h12	Ay. KOMA/MEΩN
2.	CNG 79, 395 ⁵⁰ (17 Sept. 2008)	13 mm	1.95 g	h12	Ay. KOMA/MEΩN
3.	G&M 185, 169 (8 March 2010)		1.87 g	h12	Ay. KOMA/MEΩN
4.	FAC 31653 ⁵¹	14 mm	1.86 g	h12	Ay. KOMA/[MEΩN]
5.	NLM 160, 236 ⁵² (15 June 2015)		1.82 g	h12	Ay. KOMA/MEΩN
6.	AD (27.10.2008)		1.80 g	h12	Ay. KOMA/MEΩN
7.	Aktaş	14 mm	1.79 g	h12	Ay. KOMA/MEΩN
8.	Stack's 1148 ⁵³ (22 Apr. 2009)	13 mm	1.78 g	h12	Ay. KOMA/MEΩN
9.	FAC 31652	13 mm	1.78 g	h12	Ay. KOMA/MEΩN
10.	FAC 31654	14 mm	1.78 g	h12	Ay. KOMA/MEΩN
11.	FAC 31649 (28.11.2008)	13 mm	1.73 g	h12	Ay. KOMA/MEΩN
12.	FAC 31651 (28.06.2009)	14 mm	1.72 g	h12	Ay. KOMA/MEΩN
13.	CNG 84, 671 (5 May 2010) ⁵⁴	13 mm	1.54 g	h12	Ay. KOMA/MEΩN
14.	FAC 31655 (17.11.2009)	13 mm	1.51 g	h12	Ay. KOMA/MEΩN
15.	Obolos WA 4, 385	13 mm	2.04 g	h12	Ay. KOMA/MEΩN
16.	ANS 1975.213.1 ⁵⁵		1.90 g	h12	Ay. KOMA/MEΩN
17.	G&M 186, 1435 (8 March 2010)		1.84 g	h12	Ay. KOMA/MEΩN
18.	HD 325, 230 ⁵⁶ (23 Oct. 2013)		1.81 g	h12	Ay. KOMA/MEΩN
19.	GHN 264, 311 ⁵⁷ (25 Nov. 2009)	13 mm	1.80 g	h12	Ay. KOMA/MEΩN
20.	RNL 16, 193 (28.02.2015)	13 mm	1.74 g	h12	Ay. KOMA/MEΩN
21.	CNG 84, 670 (5 May 2010) ⁵⁸	14 mm	1.72 g	h12	Ay. KOMA/MEΩN
22.	İstanbul				

⁵⁰ G&M 82, 688 (16 September 2009).

⁵¹ FAC 36985.

⁵² NLM 146, 238

⁵³ CNG 82, 668 (16 September 2000) ve CNG, Triton XII, 346 (5 January 2009).

⁵⁴ G&M 170, 1485 (13 Oct. 2008).

⁵⁵ Aulock 1970, 154 no. 1.

⁵⁶ G&M 200, 1963 (10 October 2011).

⁵⁷ GHN 261, 364 ve Helios 2, 169.

⁵⁸ G&M 170, 1486 (13 Oct. 2008).

Bibliyografya ve Kısaltmalar

Antik Kaynaklar

- Appianus Appianus, *Historia Romana* (ed. H. White (Loeb), London, 1955.
- Cassius Dio Cassius Dio, *Historia Romana* (ed. E. Cary (Loeb), London, 1954.
- Euripides Iphig. Aul. Euripides, Volume VI. *Bacchae. Iphigenia et Aulis. Rhesus* (ed. ve çev. D. Covacs (Loeb), London, 2003.
- Plutarkhos Plutarkhos, *Bioi Paralleloi IX. Demetrius and Antony, Pyrrhus and Caius Marius* (ed. B. Perin (Loeb), London, 1920.
- Sophokles Oid. Tyr. Sophocles, Volume I. *Ajax. Electra. Oedipus Tyrannos* (ed. ve çev. H. Lloyd-Jones (Loeb), London, 1994.
- Sophokles Trakh. Sophocles, Volume II. *Antigone. The Women of Trachis. Philoctetes. Oedipus at Colonus* (ed. ve çev. Hugh Lloyd-Jones (Loeb), London, 1994.
- Strabon Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII-XIII-XIV)*, (çev. A. Pekman), İstanbul, 1993³.

Modern Kaynaklar

- Arslan 2000 Arslan, M., *Antikçağ Anadolu'sunun Savaşçı Kavmi Galatlar*, İstanbul.
- Ashton – Meadows 2008 Ashton, R. – A. R. Meadows, “The Letoon Deposit; Lycian Coinage, Rhodian plinthophori, and Pseudo Rhodian drachms from Haliartos (yet again) and Asia Minor”, *NC* 168, 111-133.
- Aulock 1970 Aulock, H. von., “Kleinasiatische Münzstätten VI. Die römische Kolonie Komama in Pisidien”, *JNG* XX, 151-159, Lev. 14-15.
- Aulock 1979 Aulock, H. von., *Münzen und Städte Pisidiens, Teil II, Istanbul* Mitteilungen, Beiheft 22, Tübingen.
- BMC Galatia Wroth, W., *Catalogue of the Greek Coins of Galatia, Cappadokia, and Syria, 1889*, London.
- Callataÿ 2011 Callataÿ, F. de, “More Than It Would Seem. The Use of Coinage by the Romans in Late Hellenistic Asia Minor (133–63)”, *AJN* 23, 55-86, Lev. 8-10.
- Casey 2010 Casey, J., *Sinope. A Catalogue of the Greek, Roman and Byzantine Coins in Sinop Museum (Turkey) and Related Historical and Numismatic Studies*, London.
- Crawford 2008 Crawford, M. H., *Roman Republican Coinage II*, Cambridge.
- Çelgin 1986 Çelgin, G., *Eski Yunan Dininde ve Mitolojisinde Artemis*, İstanbul.
- Erol 2009a Erol, A., “Burdur Arkeoloji Müzesi'ndeki Bronz Amyntas Sikkeleri”, *Ancient History, Numismatics and Epigraphy in the Mediterranean World. Studies in memory of Clemens E. Bosch and Sabahat Atlan and in honour of Nezahat Baydur* (ed. O Tekin), İstanbul, 147-155.
- Erol 2009b Erol, A., “Galatia Krallığı. Kral Amyntas ve Sikkeleri”, *Toplumsal Tarih* 185, 81-83.

- Heesch – Stroobants 2015
Heesch, J. van. – F. Stroobants, “The Silver Coinage of Sagalassos in Pisidia”, *Studies in Ancient Coinage in honour of Andrew Burnett* (ed. R. Bland – D. Calomino), London, 13-30.
- Ireland 2000
Ireland, S., *Greek, Roman, and Byzantine Coins in the Museum at Amasya (Ancient Amaseia), Turkey*, London.
- Kahil 1984
Kahil, L., “Artemis”, *LIMC II/1*, 618-753, Lev. 442-563.
- Karayaka 2007
Karayaka, N., *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Pisidia Tanrıları*, İstanbul.
- Köker 2013a
Köker H., *Eskiçağ’da Komama: Tarihi ve Sikkeleri (İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi)*, İstanbul.
- Köker 2013b
Köker, H., “Aizanoi Kazısı 2011-2012 Yılları Sikke Buluntuları”, *Aizanoi I. 2012 Yılı Kazı ve Araştırma Sonuçları* (ed. E. Özer), 133-151.
- Magie 1950
Magie, D., *Roman Rule in Asia Minor: To the End of the Third Century after Christ. Volume I-II*, New Jersey.
- Marcellesi 2007
Marcellesi, M. C., “Le <trésor> du temple du Létôon de Xanthos (1975-2002). Les monnaies rhodiennes et la circulation monétaire en Lycie à la basse époque hellénistique”, *RN* 163, 45-90.
- Meadows 2002
Meadows, A. R., “Stratonikeia in Caria: The Hellenistic City and its Coinage”, *NC* 162, 79-134, Lev. 19-30.
- Mitchell 1993
Mitchell, S., *Anatolia. Land, Men, and Gods in Asia Minor*, Oxford.
- Overbeck 1978
Overbeck, B., “Ein Schatzfund der späten Republic von Halikarnassos”, *SNR* 57, 164-173.
- Özsait 1985
Özsait, M., *Hellenistik ve Roma Devrinde Pisidia Tarihi*, İstanbul.
- Öztürk 2017
Öztürk, B., “Amasya Oluz Höyük Kazılarında Bulunan Sikkeler: 2009-2013 Dönemi”, *Amasya - Oluz Höyük II: Kuzey-Orta Anadolu’da Bir Akhaimenid (Pers) Yerleşmesi. 2009-2013 Dönemi Çalışmaları Genel Değerlendirmeler ve Ön Sonuçlar*. (Baskıda)
- SNG France 3
Levante, E., *Sylloge Nummorum Graecorum. Cabinet des Médailles. Pamphylie-Pisidie-Lycaonie-Galatie*, 1994, Zürich.
- SNG PfpS. Pisidien
Nolle, J., *Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Pfälzer Privatsammlungen. 5. Band. Pisidien und Lykaonien. Nr. 1-586*, 1999, München.
- SNG Turkey 6
Köker, H., *Sylloge Nummorum Graecorum. Turkey 6. Burdur Museum Volume 1. Pisidia Part 1. Adada-Prostanna*, 2011, İstanbul.
- Tek 2002
Tek, A. T., *Arykanda Kazılarında Bulunan Antik Sikkeler Üzerinde Yeni İncelemeler: 1971-2001 Sezonları (Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi)*, Ankara.
- Tek 2009
Tek, A. T., “Brutus’un Lykia Seferi Sikkeleri”, *Toplumsal Tarih* 185, 66-69.
- Tek 2017
Tek, A. T., “Roman Republican Coinage in Turkey and its influence on the coinages of Lycia, Pisidia and Pamphylia”, burada: *Graecia Capta?*

- Roman Influence on Coinage and Its Circulation in the Aegean Basin in the Second and First Centuries BC”, Ed. Nathan Badoud and Richard Ashton, Fribourg. (Baskıda)
- Troxell 1983 Troxell, H., The Coinage of the Lycian League, New York.
- Türktüzün v.d. 2014 Türktüzün, M. – R. Karaca – S. Akduğan – S. Gürbüz, “Tokul Köyü Kilise Kurtarma Kazısı ve Temizlik Çalışmaları”, Kütahya Müzesi 2013 Yıllığı, 47-83.
- Waage 1952 Waage, D. B., Antioch on-the-Orontes, vol. 4, Part 2, Princeton.

Müzayede Şirketleri/Katalogları

AD	Ancient Delights
CNG	Classical Numismatic Group
FAC	Forum Ancient Coins
GHN	Gerhard Hirsch Nachfolger
G&M	Gorny und Mosch Giessener Münzhandlung
HD	Hess Divo
NLM	Numismatik Lanz München
Obolos	Obolos (by Nomos)
RNL	Roma Numismatics Limited
Stack's	Stack's Bowers

